

**ΛΟΥΙ ΑΡΑΓΚΟΝ:
ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ
ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ
ΤΟΥ ΚΑΙ
ΔΕΚΑΠΕΝΤΕ ΑΠΟ
ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ**

Διάβηκε τον αιώνα σαν πρίγκιπας...

Ανασκαλεύω τα χαρτιά μου για να ξαναδιαβάσω τα άρθρα που είχα γράψει για τον Αραγκόν, για το ταξίδι του στην Κύπρο και για τα 85χρονά του και μετά το θάνατό του, όταν μιλούσαν πια όλοι για τον Αραγκόν σαν τον ποιητή που διάβηκε τον αιώνα σαν πρίγκιπας.

Του ΠΑΝΟΥ ΠΑΙΟΝΙΔΗ

Σ' ένα από τα μικροσκοπικά σημειωματάρια της τσέπης ανακαλύπτω τα κυρτά του γράμματα -28 Ιουλίου 1982 η ημερομηνία. Εκείνη τη μέρα τον είχαμε πάρει με το αμάξι μια βόλτα γύρω από την Τουλόν. Ήταν και ο Χαμίντ Φουλαντβίντ μαζί μας, ο νεαρός Πέρσης ποιητής, που τον αγαπούσε σαν γιό του ο Αραγκόν. Ήταν μια θαυμάσια μέρα και γελούσαμε με τον Λουί, που εννοούσε να μου λέει πού να στρίψω κι όταν χανόμασταν το γλεντούσε.

Ετσι κεφάλτοι είχαμε μπει σ' έναν ανηφορικό δρόμο, που στένευε όσο προχωρούσαμε και οδηγούσε σε απότομες, απόκρημνες στροφές. Τελικά καταλήξαμε σ' ένα μικρό, υπαίθριο καφεενεδάκι, φάγαμε το παγωτό μας και ο Λουί ευδιάθετος ζήτησε χαρτί και έγραψε:

«Κι όλα πάνε προς το καλύτερο αυτόν το μήνα του Δεκέμβρη...». Κι ως ήταν κατακαλόκαρο! Όταν διάβασα φωναχτά το τι έγραψε και στάθηκα στο Δεκέμβρη, με κοίταζε πονηρά. Ο σουρεαλισμός ποτέ δεν τον είχε εγκαταλείψει.

Σ' ένα από τα λευκάματα συναντώ και πάλι τον Αραγκόν. Ήταν η χρονιά που είχε έρθει στην Κύπρο. Στη Λεμεσό τώρα, στο σπίτι μας. Μαζί μας και η φίλη μας Νίκη Παπαδοπούλου, καθηγήτρια γαλλικών. Είχε ζητήσει ο Λουί ν' ακούσει ποιήματα της Ελλης και η Νίκη προσπαθούσε να μεταφράσει. Κι ύστερα ήρθε το αφιέρωμα στην Ελλη.

«Φέτος ξαναβρήκα στίχους φτιαγμένους για σας και διάβασα πράγματα πολύ όμορφα, όπως ωραίοι είστε και σεις. Ειλικρινά θα 'λεγα ότι όλα μου φαίνονται σαν εικόνες δικές σας, ωραίο μου παιδί. Μοιάζετε μ' αυτό που ψάχνω, που έχει τα χρώματα της μέρας και της νύχτας». Λουί Αραγκόν, 31.10.1981.

Ο Αραγκόν ήταν πάντα πλημμυρισμένος από μια έμφυτη αγάπη και καλοσύνη και δεν δίσταζε να εκφράσει φωναχτά τον ενθουσιασμό του για κάτι που τον είχε αγγίξει.

«Φαινόμεστε φειδαλοί, λέει κάπου, στην εκτίμηση των έργων τέχνης, τρέμουμε μήπως κι ενθουσιαστούμε. Κι αυτό δεν οφείλεται στο ότι φοβόμαστε μήπως και κάνουμε λάθος. Οχι! Περισσότερο πιστεύω πως η ικανότητα του ν' αγαπάει κανείς είναι στις μέρες μας εξαιρετικά περιορισμένη. Υπάρχει μια στέγνα στην καρδιά, μια φοβερή έλλειψη πάθους».

Προσωπικά θεωρώ τη γνωριμία μου με τον Λουί Αραγκόν μίαν ευλογία. Ήταν μια γνωριμία που επηρέασε μ' έναν αποφασιστικό τρόπο τις σχέσεις και τις δικές μου και της Ελλης με το Παρίσι. Κάθε χρόνο μηχανευόμασταν ευκαιρίες για το καθιερωμένο προσκλήνυμα στην οδό Βαρέν 36, στη φωλιά του Λουί και της Ελσας. Όταν πρωτοσυναντηθήκαμε, στα μέσα της δεκαετίας του '60, ζούσε ακόμη η Ελσα του. Στην πρώτη μας επίσκεψη στην οδό Βαρέν συναντήσαμε και την αδελφή της Ελσας, τη Λίλη Μπρικ, την αγαπημένη Λίλη του Μαγιακόφσκι. Η-

ταν τότε μαζί μας και ο καλός μας φίλος, ο Νίκος Αθανασίου. Μας είπαν ότι ο Αραγκόν μιλούσε και τ' αγγλικά και τα ρωσικά με σχετική άνεση, αλλά δεν ήμασταν σίγουροι πώς θα συμπεριφερόταν στη συνάντηση. Τελικά χρησιμοποίησε και τις τρεις γλώσσες ανάλογα με το πρόσωπο σ' οποίο απευθυνόταν.

Μιλήσαμε, θυμάμαι, για τον ευρωπαϊκό κομμουνισμό, που ήταν της μόδας, για τη Σοβιετική Ένωση, που την αντίκριζε με σφιγμένη καρδιά. Τον αποκαρδίωνε η στενοκεφαλιά. Όλοι μιλούσαν τότε για τον Ροζέ Γκαροντί, προσωπικό φίλο του Αραγκόν. Μιλήσαμε και για τον έτσι καλούμενο Σοσιαλιστικό Ρεαλισμό. Εντύπωση έκανε και στους τρεις μας ότι, ενώ δεχόταν την ταμπέλα του κομμουνιστή, άπλωνε τη σκέψη του πολύ πιο πέρα, δίνοντας την αίσθηση μιας προσωπικότητας με δική της, αδέσμευτη, αυτοτελή οντότητα. Τον παρομοίαζα, απ' αυτής της πλευράς, με τον δικό μας Πάννη Ρίτσο και πιστεύω ότι δεν έπεφτα έξω.

Όταν το 1958 είχε κυκλοφορήσει το μυθιστόρημά του «Αγία Εβδομάδα» βρέθηκε κάτω από τα πυρά της κομμουνιστικής κριτικής. «Πώς τολμούσε», έγραφαν, «να ξεφεύγει ένας κομμουνιστής συγγραφέας από τα κεντά προβλήματα της εποχής του και να κατευθύνεται στην αυλή του Λουδοβίκου, μετατρέποντας μάλιστα σε ήρωες τους μοναρχικούς αξιωματικούς έτσι όπως τους κυνηγούσαν οι στρατιώτες του Ναπολέοντα».

Είχε αντιμετώπισει τότε αποφασιστικά ο Αραγκόν τους επικριτές του.

«Αν δεν ήμουν κομμουνιστής», είχε πει, «δεν θα μπορούσα να γράψω την 'Αγία Εβδομάδα'!»

Και ο Πάννης Ρίτσος είχε προκαλέσει, 25 χρόνια πιο ύστερα, με το «εικονοστάσι των ανώνυμων αγίων» την αριστερή κριτική σκέψη με τον ερωτισμό και τις αθυροστομίες που διαπερνούσαν τα μυθιστορήματά του. Και ο Ρίτσος όμως δεν το έβαλε κάτω κι επέβαλε τα ανοίγματά του, που έσπαζαν τα αποδεκτά, τα τετράγωνα σχήματα της ασπλάκωτης σκέψης.

Ενας κρίκος

που μας δίνει στέρεα με τον Λουί Αραγκόν είναι ο Χαμίντ Φουλαντβίντ. Είχε ο Χαμίντ και το ταλέντο και τα νιάτα και ο Λουί θαύμαζε και τα δύο. Είχε συνοδεύσει τον Λουί σε πολλά ταξίδια του στην Ιταλία, την Ισπανία, την Ελλάδα, την Κύπρο. Ήταν μαζί του και στις τελευταίες του στιγμές τα Χριστούγεννα του 1982.

Σε μια πρόσφατή μας συνάντηση ο Χαμίντ είχε μαζί του και μια πολυτελή έκδοση ανέκδοτου ποιήματος του Αραγκόν. Δική του επιμέλεια, δική του έκδοση, με δικό του εισαγωγικό σημείωμα. Ετοίμαζε και μίαν άλλη με ανέκδοτα πάλι κείμενα του Αραγκόν, που θα εικονογραφούσε ο Φασιανός.

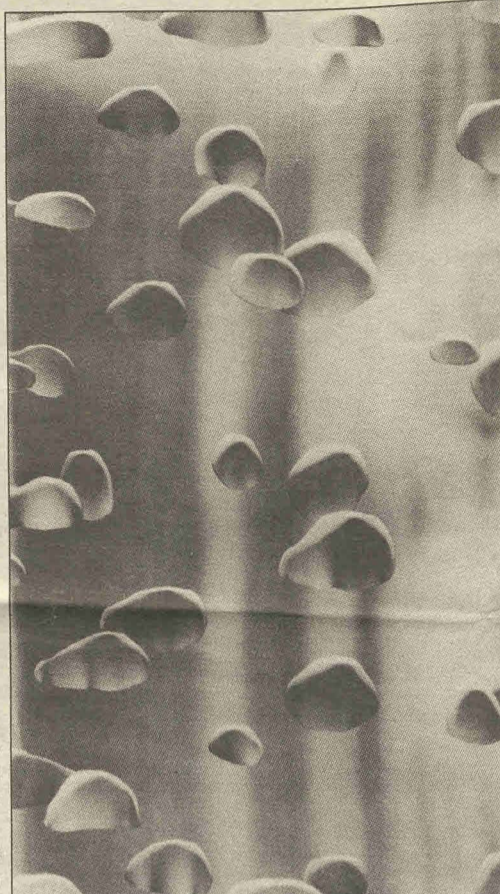
Σ' εκείνη τη συνάντηση, σ' ένα καφέ πλά στην εκκλησία Σεν Ζερμέν, ο Χαμίντ μας διηγήθηκε μίαν ωραία ιστορία. Είχαν πάει το '79 με τον Λουί στη Βαρκελώνη για να δει το φίλο του ποιητή Ραφέλ Αλμπέρτι. Ήταν ένας γραφικός, εκρηκτικός τύπος ο Αλμπέρτι, όλος χιούμορ. Τον γνωρίζαμε κι εμείς από διεθνή συνέδρια. Μία μέρα ο Αλμπέρτι ξενάγησε τον Λουί στην περίφημη εκκλησία Σαγκράντα Φαμίλια του Αντόνιο Γκαούντι. Στενές σκάλες που έβγαζαν ψηλά και ο Λουί, παρά τα προχωρημένα χρόνια, να τις ανεβαινεί, να βασιάνει στην κορυφή και από εκεί να κατευθύνεται προς τη στενή γέφυρα, που ένωσε τα δύο καμπαναριά. Κι εκεί, στο μέσο ακριβώς, να σταματά, να κοιτάζει ένα γύρω την πόλη στα πόδια του και με όλη την άνεση του κόσμου να... κατουρά. Αθάνατε Αραγκόν!

Φεύγοντας ο Αραγκόν άφησε ένα μικρό σουβενίρ στην Κύπρο. Το '82 εκυκλοφόρησε σε 95 αντίτυπα μια έκδοση με τρία ποιήματα και λιθογραφίες Αλέκου Φασιανού. Οι ποιητές ήταν: Λουί Αραγκόν, Αλέν Τζοφρούα και Χαμίντ Φουλαντβίντ. Το ποίημα του Αραγκόν, ίσως το τελευταίο που έγραψε, έφερε την ημερομηνία 1.2.82 και έκλεινε με μια αναφορά στο νησί, που τον χάιδεψε και που ήρθε σαν το «τελευταίο σουβενίρ που κανείς δεν μπορεί να μου το πάρει».

Στην Κύπρο ήταν το τελευταίο ταξίδι του Αραγκόν και όλα μαρτυρούν ότι η Κύπρος ήταν στη σκέψη του όταν μιλούσε για το τελευταίο σουβενίρ. Κι ο Χαμίντ το επιβεβαιώνει αυτό.

«Αγι-
λο». Λά-
δι σε
καμθά,
1997, 66
X 51 cm

Η ψευδαίσθηση της αφαίρεσης

ΤΟ ΤΕΛΟΣ του εικοστού αιώνα βρίσκει την τέχνη ανεξάρτητη και συνειδητοποιημένη όσο ποτέ άλλοτε. Παρά τ'όλο το γεγονός ότι η τέχνη είναι ελεύθερη να αναζητήσει την ταυτότητά της και να απλωθεί σε όλο το φάσμα της ανθρώπινης υπόστασης.

Οι οπτικές πληροφορίες συμπορεύονται με τα ερεθίσματα των λοιπών αισθήσεων που με τη σειρά τους συνομιλούν με τη γνώση, την αντίληψη, το συναίσθημα, το υποσυνείδητο, τη ζωή πέραν της ύλης.

Ήταν αναμενόμενο η παραστατική τέχνη που ζητεί να διασπάσει την ύλη στα ζωτικά της θραύσματα να οδηγηθεί στην απόλυτη νου αντικειμένου ενώ ταυτόχρονα η αρχέτυπη βασική αφαιρετική εικόνα που συνθέτει μία μία τις ίνες της ζωής να συγκλίνει προς την παράσταση.

Στα έργα του William Wood που εκτίθενται από 6 Νοεμβρίου έως 3 Δεκεμβρίου στην αίθουσα τέχνης Jean Bernier υπάρχουν ενδελεχή όλα τα στοιχεία της παραστατικής ζωγραφικής: το πλάσιμο των μορφών μέσω της φωτοσκίασης, με μαλακά και σκληρά γράμματα, η ζωηρή εξερεύνηση της κίνησης, η ψευδαίσθηση (illusion) του βάθους.

Ενας κόσμος ρυθμού και φωτός, ένα σύμπαν ανεξαρτήτων, συμπαγών και απτών μορφών, οι οποίες οπτικά διαβάζονται μα δεν αναγνωρίζονται. Συμμετρικές μορφές με προσεκτικά υφασμένο τελείωμα λειτουργούν ως παράθυρα ενός κόσμου που δεν μας αποκαλύπτεται.

Οι μύστες της αποκωδικοποίησης ίσως να είναι τα ίδια τα υλικά, μια ιδιότυπη φόρμουλα λαδιού με κερί απλώνεται μυσταγωγικά από τα ίδια τα χέρια του καλλιτέχνη που όμως δεν διεκδικεί δικαίωμα στη χειρονομική γραφή. Ίσως αυτή η μαγική στιγμή της ένωσης των κυττάρων ανθρώπου - υλικού να εξηγήει τη σαρκώδη υφή των μορφών που συνεχώς αναδιπλώνονται και ξετυλίγονται, πυκνώνουν και τεντώνονται μέσα στο ουρανόχρουν (grisaille) ημίφως ως ζωντανό βιομορφικό οργανισμό σε μια τελετουργία μετα-μόρφωσης.

Είναι η στιγμή που η γενεσιουργός δύναμη του ίδιου του χρώματος αφήνεται ελεύθερη και ψηλαφεί, κατατρώγει, απορροφάται, ρέει, έως ότου να στραγγίξει και να αποτυωθεί την ουσία της.

Η ξαφνική αποτύπωση των εν κινήσει μορφών του William Wood αδράζει τον ίδιο το χρόνο καθώς αυτός περνά επάνω από τις παλλόμενες επιφάνειες, θυμίζοντας την ηθελμημένη ρευστότητα του ασπρόμαυρου κινηματογραφικού πλάνου στη λεπτοφυή, αιγιματική σκιαγράφηση των χαρακτήρων, φορτίζοντας με ψυχολογική ένταση την αβεβαιότητα του επικείμενου. Και την ψευδαίσθησή του.

ΦΑΙΗ ΤΖΑΝΕΤΟΥΛΑΚΟΥ